

Responsabilitat civil subsidiària del titular d'un establiment: localització, infracció normativa i influència causal

Comentari a la STS, 2a, 25.3.2004

Marc-R. Lloveras

Facultat de Dret
Universitat Pompeu Fabra

247

Sumari

1. Introducció
2. Els fets i la condemna
3. La inclusió de tercers sense relació de dependència amb el titular de l'establiment en la responsabilitat per fet aliè de l'art. 120.3 CP
4. La localització del delictes a l'establiment com a punt de partida
5. La infracció normativa i la necessitat d'influència causal sobre el delictes generador de dany
6. L'increment del risc com a visualització de la facilitació del delictes
7. L'àmbit de protecció de la norma com a límit a la imputació

1. Introducció

La STS, 2a, 25.3.2004 (RAJ 3641; MP: Sánchez Melgar) ha confirmat la condemna per lesions a un jove participant en una festa de disfresses que cremà dolosament a un altre participant i ha establert una indemnització de 39.000 € a favor de la víctima dels danys de la qual respon directament l'autor material. En el mateix cas el TS confirma també la responsabilitat civil subsidiària del titular de l'establiment i organitzador de la festa on es van produir els fets.

El present comentari se centra en aquest segon aspecte per tal d'analitzar, en el marc de l'art. 120.3 CP, com es pot arribar a la determinació de la responsabilitat civil subsidiària del titular de l'establiment. El TS l'estableix en considerar que la infracció de la normativa de seguretat vigent per part del titular de l'establiment, per manca de personal de seguretat vigilant la festa, justifica l'atribució de responsabilitat subsidiària ja que es connecta causalment amb el delictes comès a l'interior de l'establiment.

La consideració del TS entra plenament en els requisits d'aplicació de l'art. 120.3 CP ja que es fonamenta en una infracció normativa de què el titular de l'establiment pot ser considerat clarament responsable, però no ens explica suficientment el que d'acord amb el text del mateix 120.3 CP podem anomenar la necessària influència causal d'aquesta infracció sobre el delictes comès per una tercera persona, cosa que és encara més complexa en concretar-se la infracció en una omissió, i el delictes no pas en una simple imprudència, sinó en un comportament sense dubte dolós.

L'automatisme en la decisió del TS el permet l'aplicació al cas del criteri tradicional per atribuir responsabilitat per un fet aliè, la culpa *in vigilando*. Però, com podem imputar responsabilitat, encara que sigui subsidiària, però directa pel seu assegurador, a l'organitzador d'una festa per un delictes dolós comès a l'interior del seu establiment quan qui el comet no té cap mena de relació de dependència amb ell? Si parlem ja de deures de control sobre l'establiment podem continuar parlant de culpa *in vigilando*?

Els criteris d'imputació objectiva com l'increment o la generació d'un risc i l'àmbit de protecció de la norma ens hauran de donar la resposta.

2. Els fets i la condemna

El 12 de març de 2000 s'estava celebrant en una discoteca (*no consta*) de la localitat d'Adamuz (població d'uns 4.500 habitants de la província de Córdoba), una festa de disfresses amb l'assistència d'entre 300 i 400 persones.

Alfredo assistia a la festa disfressat de caníbal negre (*sic*) i en un moment de la nit que la sentència situa sobre les tres de la matinada coincidí a la zona d'hamburgueseria, adjunta a la discoteca, amb tres joves, *Braulio*, *Pedro* i *Domingo*. *Braulio*, que volia fer una broma, digué "*vamos a quemar al*

negro", expressió que sentí *Alfredo* sense identificar d'on provenia, i que també sentí *Pedro*, que no la prengué seriosament. Però, just després, *Braulio*, utilitzant un encenedor que duia, calà foc al vestit d'*Alfredo*, que en ser de lycra, prengué ràpidament. *Domingo*, ajudant a *Alfredo*, apagà quasi immediatament el foc. I, tot seguit, sense fer cas de les protestes d'*Alfredo*, *Braulio* hi tornà. Malgrat la intervenció del mateix *Alfredo*, de *Pedro* i, novament, de *Domingo*, les robes prengueren i es cremaren totalment per la part inferior provocant a *Alfredo* cremades de segon grau als turmells i als peus. Com a conseqüència, *Alfredo* estigué 30 dies de baixa, s'hagué de sotmetre a diverses cures i a dues intervencions quirúrgiques, i les cremades no es curaren fins al cap de dos mesos, deixant com a seqüeles àmplies cicatrius.

La discoteca on se celebrava la festa estava integrada en un complex on, a més de la mateixa discoteca, hi havia una zona de pati i una hamburgueseria. El complex és propietat de dos particulars, *Inocencio* i *Salvador*, que tenien concertada una assegurança de multirisc, incloent expressament la responsabilitat civil, amb la companyia "*El Ocaso S.A.*". D'altra banda, i segons consta en la sentència, la festa es desenvolupà sense que s'hagués contractat cap mena de servei de vigilància i seguretat, cosa que constitueix un incompliment de la normativa aplicable, en concret del RD 2816/1982, de 27 d'agost, pel que s'aprovà el *Reglament general de policia d'espectacles i activitats recreatives*.

El TS, confirmant íntegrament la SAP Córdoba 18.12.2002 (JUR 2003\34421), condemna a *Braulio* com a autor d'un delictes de lesions (art. 150 CP) a tres anys de presó i a pagar una indemnització a *Alfredo* de 39.000 € per les lesions i seqüeles. La sentència fixa la responsabilitat civil directa del mateix *Braulio*, que es fonamenta clarament com a derivada de delictes (art. 116 CP), i confirma també la responsabilitat civil subsidiària dels titulars de la discoteca (120.3 CP) i la directa de la seva companyia asseguradora (117 CP).

3. La inclusió de tercers sense relació de dependència amb el titular de l'establiment en la responsabilitat per fet aliè de l'art. 120.3 CP

Com és sabut l'art. 120.3 CP estableix la responsabilitat civil subsidiària de les persones físiques o jurídiques pels danys, derivats d'un delictes o d'una falta, que s'hagin produït en l'establiment del qual siguin titulars. Aquesta responsabilitat de caràcter subsidiari té dos requisits fonamentals: en primer lloc, la localització espacial del delictes en l'establiment titularitat de qui serà declarat responsable civil subsidiari i, en segon lloc, la infracció, per part del mateix titular o dels seus dependents en un sentit ampli (directors, administradors, dependents o empleats), de normes jurídiques que estiguin d'alguna manera relacionades amb el delictes comès.

L'art. 120.3 CP ho estableix literalment així: "*les persones naturals o jurídiques, en els casos de delictes o de faltes comesos en els establiments dels quals siguin titulars, quan per part dels que els dirigeixin o administrin, o dels seus dependents o empleats, s'hagin infringit els reglaments de policia o les disposicions de l'autoritat que estiguin relacionats amb el fet punible comès, de manera que aquest no s'hauria produït sense l'esmentada infracció*".

La norma permet doncs incloure clarament la causació del delictes per part de qualsevol persona, de qualsevol tercer, sempre que el delictes es cometi a l'interior de l'establiment, ja que el text no limita la responsabilitat civil subsidiària al fet que l'autor del delictes hagi de ser el mateix titular, cas en què la responsabilitat seria ja directa, o algun dels seus dependents, cas que també hi entra però que està específicament previst per l'art. 120.4 CP, prescindint aleshores de la localització concreta de la comissió a l'interior de l'establiment, ja que en aquest cas el principal requisit és la comissió en l'exercici de les seves funcions.

El supòsit està doncs dirigit essencialment a responsabilitzar el titular de l'establiment dels danys causats, i òbviament patits, per qualsevol persona a l'interior del seu establiment amb caràcter subsidiari respecte del seu autor material, el qual pot ser també qualsevol persona: la norma es refereix únicament a "*delictes o faltes comesos en els establiments*" sense preveure en cap cas que l'autor hagi de tenir cap relació amb el titular, la qual es requereix en relació a la infracció que facilita el delictes però no pas per la comissió del delictes.

Amb això, i a diferència del que s'esdevé amb l'empleat, no cal analitzar la relació de dependència entre el titular de l'establiment i el tercer, ja que per hipòtesi pot ser absolutament inexistent. Aleshores sembla clar que la imputació de responsabilitat al titular passa, tal com fa la norma del CP, de centrar-se en el criteri tradicional de la culpa *in vigilando* respecte del causant material del dany, al criteri del control sobre el propi establiment, el qual estarà representat per la normativa sectorial específica. En aquest segon aspecte podem entendre que reapareix la relació de dependència com a fonament de la imputació al titular de la infracció normativa comesa en el seu establiment – ja que la infracció sí que ha de ser comesa per ell mateix o per algun dels seus empleats-.

D'aquesta manera podem considerar l'art. 120.3 CP com una norma específica en el sistema general de responsabilitat civil per fet aliè i també dins dels supòsits de responsabilitat civil derivada de delictes que trobem en el conjunt de l'art. 120 CP, ja que estableix la responsabilitat subsidiària del titular de l'establiment respecte dels possibles autors materials de danys, tipificats al mateix temps com a delictes, que com que poden ser tercers totalment aliens al titular no estan en cap cas sota el seu control, o almenys sota el seu control en el sentit tradicional que permetrà fonamentar la culpa *in vigilando*. El titular té un evident deure de control sobre el seu establiment i la norma ho indica clarament en fer-lo responsable dels delictes que s'hi puguin produir però ho limita a què dins d'aquest marc de control sobre l'establiment, representat aquí per la normativa concreta que resulti aplicable a la seva activitat, hagi comès, ell mateix o les persones per les quals sí que ha de respondre per relació de dependència, el delictes.

Això significa que la responsabilitat subsidiària no es fonamenta en aquests casos en cap mena de culpa *in vigilando*, com en el cas el TS sembla afirmar (FJ 7), ja que no trobem aquí la relació de dependència que ens la permeti identificar, a menys que puguem entendre que el TS es refereix aquí a una culpa *in vigilando* referida al deure de control sobre l'establiment.

4. La localització del delictes a l'establiment com a punt de partida

Com hem esmentat, el primer dels requisits a tenir en compte és que el delictes s'ha d'haver comès a l'interior de l'establiment. En el cas de la sentència comentada la consideració de l'establiment com el lloc en què s'esdevé el dany no presenta problemes que s'hagin considerat rellevants per part de cap de les instàncies judicials.

Tot i això, cal tenir en compte que el dany no es produeix a l'interior de la discoteca, sinó a l'espai dedicat a hamburgueseria, que sembla, tot i la migrada descripció factual que ens ofereixen les sentències, separat físicament. Però ni l'AP ni el TS tenen dubtes en considerar que el que anomenen conjunt negocial, format per la mateixa discoteca, el pati i l'hamburgueseria, formen una unitat ("de fet", afirma l'AP), considerada a aquests efectes com el mateix, un conjunt comercial situat en un mateix immoble.

No obstant, si tenim en compte que el dany es produeix a l'hamburgueseria sí que podríem considerar si aquest espai es regeix per les mateixes normes que després fonamentaran la responsabilitat per infracció de la normativa d'espectacles públics, ja que sembla evident que la festa es desenvolupava a la discoteca i no pas a l'hamburgueseria i que, en tot cas, la manca de vigilants de seguretat hauria de tenir-se en compte en relació a la discoteca i no pas en relació a l'hamburgueseria.

En tot cas, el TS en té prou tenint en compte la titularitat única del conjunt dels tres espais per a deixar fora de dubte que el delictes es comet a l'interior de l'establiment. Un aclariment per part del Tribunal sobre la mobilitat dels assistents durant la celebració de la festa entre els tres espais ens ajudaria a entendre aquesta decisió en el sentit de palesar que l'hamburgueseria també es pot considerar com a part integrant del local on es desenvolupava la festa. Sense més, aquest primer posicionament de la sentència inicia els dubtes sobre la fonamentació de la decisió de l'AP, confirmada pel TS, ja que la unitat formal real de la propietat dels espais prescindeix de la ubicació concreta de l'activitat sotmesa a regulació.

El TS, no obstant, considera complert el requisit espacial de l'art. 120.3 CP afirmant que es tracta d'un espai sotmès al control dels recurrents. Evidentment, tant l'hamburgueseria com la discoteca i el pati estan sotmesos al control dels recurrents però, molt possiblement, amb uns deures normatius diferents dels que el TS prescindeix.

La decisió no ho pren doncs en consideració i s'aparta de casos relativament similars on la localització concreta del delictes fora del que es podia considerar estrictament com a establiment o local ha estat determinant per a l'exoneració de responsabilitat del titular.

Així, i entre d'altres: SSAP Astúries 10.3.2003 (ARP 2003\492; MP: M.L. Barrio Bernardo-Rua), en què el dany es produeix just a les portes de la discoteca de la qual l'agressor ha estat expulsat moments abans; Balears 25.3.2003 (JUR 2003\197975; MP: C. Díaz Sastre), les lesions es produeixen fora del bar en què, d'altra banda, tampoc queda provat que treballés l'acusat.

5. La infracció normativa i la necessitat d'influència causal sobre el delictes generador de dany

Superat l'element espacial, el problema central de la sentència rau en la justificació de la responsabilitat civil subsidiària del titular de l'establiment a partir de la infracció de la normativa aplicable com a organitzador d'una festa oberta al públic.

L'existència d'una infracció normativa està prou clara ja que la festa de disfresses que aplegà entre 300 i 400 persones no tenia contractat cap servei de vigilància i seguretat. La sentència deixa clara l'aplicació del RD 2816/1982, de 27 d'agost, pel que s'aprovà el reglament general de policia d'espectacles públics i activitats recreatives. Concretament, del seu article 53, que estableix el deure de l'empresa organitzadora de disposar de personal de seguretat:

"En todos los espectáculos o actividades recreativas en que puedan producirse concentraciones superiores a 100 personas, la Empresa deberá disponer de personal encargado de vigilancia, al que encomendará el buen orden en el desarrollo del espectáculo".

L'esmentat Reglament estableix, a més, la responsabilitat per danys de l'empresa organitzadora quan se li puguin imputar per imprevisió, negligència o incompliment de les obligacions establertes en el mateix reglament.

Art. 51 d) RD 2816/1982: "Responder por los daños que, en relación con la organización o como consecuencia de la celebración del espectáculo o la realización de la actividad, se produzcan a los que en él participen o lo presencien, o a otras personas, siempre que los mismos les sean imputables por imprevisión, negligencia o incumplimiento de las obligaciones establecidas en este Reglamento y sin que el aseguramiento obligatorio de los mismos pueda excluir el carácter principal y solidario de su responsabilidad"

En segon lloc, cal tenir present que la mera infracció normativa no és per si sola suficient ja que l'art. 120.3 CP estableix clarament que ha d'estar relacionada amb el delictes: *"infringit els reglaments...que estiguin relacionats amb el fet punible comès, de manera que aquest no s'hauria produït sense l'esmentada infracció"*.

En tractar-se de l'establiment de responsabilitat subsidiària derivada de delictes sembla clar que no podem prescindir de l'art. 120.3 CP i, aplicant l'art. 51 del RD, considerar que n'hi ha prou amb la infracció normativa. En aquest sentit, podem entendre que l'art. 51 RD 2861/1982 ho indica, fent referència a què el dany ha de ser conseqüència de la celebració de l'espectacle o activitat (causalitat) i passant després a la imputació per la via de la imprevisió, la negligència o el que sembla un mer incompliment d'alguna obligació reglamentària, el qual, no obstant, ha de continuar estant relacionat causalment amb el dany causat.

Sembla clar, doncs, que s'ha de justificar d'alguna manera l'existència d'aquesta relació o de la influència causal de la infracció sobre els danys causats pel tercer, que alguns autors han preferit denominar com a *"relació d'ocasionalitat necessària"* (DÍEZ SOTO, 2000). Per tant, caldrà formalitzar una justificació de la imputació de responsabilitat que expliqui d'alguna manera en què ha facilitat o influït sobre l'acció punible el fet que el titular de l'establiment no hagi controlat suficientment el

seu local, fins al punt d'infringir una determinada normativa. La relació doncs és molt similar a la causal en un sentit alternatiu hipotètic, més encara quan la infracció sigui, com és el cas, una omissió ja que s'està afirmant, literalment, que sense infracció no s'hauria comès el delict.

Si bé podem entendre que en ocasions es prefereixi no parlar pròpiament de causalitat ja que aquesta s'haurà de predicar del delict en relació amb el dany, en tot cas, sembla clar que la infracció ha de tenir influència causal, ja sigui mitjançant la causalitat en un sentit estricte o mitjançant els coneguts criteris d'imputació objectiva.

Però en la sentència objecte de comentari el TS es limita a constatar l'incompliment de la normativa reglamentària i, donant per bo el criteri ja apuntat per l'Audiència i sense entrar en cap més argumentació, considera, tot i fer constar que es tracta d'una interpretació àmplia, que existeix relació de causalitat entre la infracció reglamentària i els fets judicats (FJ 7è).

"... se censura la relación de causalidad entre la infracción reglamentaria y lo acontecido, pero la falta de vigilancia, como operativo de seguridad, puede entenderse comprendida en dicha relación, interpretado en sentido amplio ("buen orden en el desarrollo del espectáculo"), toda vez que, al contrario de lo que se sostiene en el recurso, en esta materia, que es exclusivamente civil, rigen los principios de cautela y prevención (en el caso, "culpa in vigilando"), fuera de toda exigencia de taxatividad que se exige exclusivamente para la interpretación de los tipos penales, no las consecuencias civiles de los mismos".

No obstant, cal tenir en compte que en aquest punt el TS segueix la sentència de l'Audiència la qual sí que, tot i que no havia desenvolupat el criteri d'imputació, havia deixat clar el seu posicionament sobre la relació causal entre la infracció i el resultat danyós. Així, en FJ 4rt *-in fine-* podem llegir:

"... de haber existido ese servicio de vigilancia obligatorio para casos de más de cien personas..., pudiera haberse podido evitar el hecho, pero no hubo lugar por inexistencia del mismo, razón por la que ha de entenderse de aplicación ese art. 120.3 CP 1995".

Aquest posicionament del TS contrasta amb altres sentències que resolen casos esdevinguts també a discoteques on la necessitat de justificació de la influència causal i la seva apreciació, especialment en tractar-se d'omissions, ha estat almenys tinguda en compte.

Així, en la STS, 2a, 10.10.1998 (RAJ 8709; MP: Giménez García) s'estableix la responsabilitat civil subsidiària per la mort causada a l'interior d'una discoteca a conseqüència d'un cop de puny, considerant que la conducta del controlador del local fou negligent. En el mateix sentit, la Interlocutòria TS 13.3.1996 (RAJ 1957; MP: Montero Fernández-Cid) fixa la responsabilitat subsidiària de la discoteca per un assassinat comès en el seu interior, partint de diverses infraccions del titular de l'establiment, cas en què, tot i fer-se referència a la necessitat de connexió causal, el TS considera que qualsevol de les infraccions advertides en el cas seria suficient per a fonamentar la responsabilitat; SSAP Tarragona 9.10.2002 (JUR 2003\10211; MP: X. Nouvilas Puig): trets en una terrassa de discoteca sense vigilància i excedint l'horari d'obertura; Jaén 17.3.2004 (JUR 2004\127565; MP: M. J. Jurado Cabrera), on s'afirma que no s'acredita cap infracció reglamentària que es pugui relacionar causalment amb el fet punible (empenta d'un client a un altre que causa lesions).

Tot i no tenir el mateix escenari que el que aquí es comenta destaquen clarament dues sentències en les quals es fixa la responsabilitat civil subsidiària de l'Estat per danys causats a l'interior d'una presó per un reclus a un altre. El rigor intepretatiu es produeix en aquests casos malgrat dos elements addicionals al cas aquí analitzat. L'Estat té un deure concret de vetllar pels seus reclusos i el reclus no es pot considerar com un tercer sense més ja que té una relació de vinculació especial amb l'administració.

En aquest sentit, SSTS, 2a, 20.2.1993 (ED 102769; MP: J. Delgado García) i 13.12.1995 (RAJ 8959; MP: F. Soto Nieto). En ambdues sentències el TS concreta prou clarament el marc teòric del que serà, posteriorment, la solució concreta del cas: *"...es necesario que tal infracción de reglamentos esté relacionada con el delito o falta cuya comisión acarrea la responsabilidad civil aquí examinada, es decir, que, de alguna manera, tal infracción penal haya sido propiciada por la mencionada infracción reglamentaria. Si tal infracción imputable al titular del establecimiento o a alguno de sus empleados o subordinados consiste en una acción, esa relación habrá de ser una verdadera y propia relación de causalidad en el amplio sentido de la "conditio sine qua non", de modo que, de no haberse producido esta infracción el delito o falta no habría podido cometerse, teniendo en cuenta la forma concreta en que el hecho criminal se produjo, y no las posibilidades que en abstracto al respecto pudieran existir. Pero si esa infracción consiste en una omisión (no hacer aquello a que se está obligado legal o reglamentariamente, lo que quizá sea el caso más frecuente), como en estos supuestos no cabe hablar propiamente de relación de causalidad, ya que de la nada nada puede salir ("ex nihilo nihil fit"), la cuestión ha de plantearse de modo hipotético, esto es, preguntándonos qué habría ocurrido si la omisión no se hubiera producido porque el infractor hubiera realizado la acción de él esperada, para declarar la responsabilidad aquí examinada cuando sea posible afirmar con un alto grado de probabilidad que en tal hipótesis el delito o falta no se habría cometido".*

6. L'increment del risc com a visualització de la facilitació del delictes

El TS, com hem vist, es recolza en una interpretació àmplia de *"buen orden del espectáculo"* per a considerar, en aplicació dels principis de cautela i prevenció, que concreta en la culpa *in vigilando*, suficientment justificada la influència causal. Deixant de banda les dificultats ja apuntades anteriorment per a referir-se a la culpa *in vigilando* quan en el supòsit no existeix relació de dependència i podent considerar que aquesta culpa s'hagi d'aplicar al control sobre l'establiment, sembla que aquest seria el moment on els criteris d'imputació ens haurien de poder ajudar a entendre millor la decisió del TS que confirma la de l'Audiència.

Més encara si tenim en compte que la discussió no ha de ser en aquest punt sobre la determinació de la culpa o no del titular de l'establiment, sinó sobre la influència causal de la infracció –que en estar ja determinada no cal precisar, necessàriament, si és culposa o no, més encara quan en el cas es tracta d'una infracció per omisió de mesures i no pas d'una conducta negligent del servei de seguretat- sobre la conducta del tercer que comet el delictes i causa el dany.

En el cas, i com a complement de la hipòtesi causal alternativa, sembla perfectament aplicable el criteri de l'increment del risc per tal d'assajar una anàlisi més detallada de la influència de la infracció sobre el delictes comès. L'increment del risc ens ha de servir doncs per a poder visualitzar la influència casual de la infracció normativa en la facilitació del delictes. Així, la infracció pot ser un factor que hagi incrementat el risc de producció d'un dany –risc que hauria de ser ja preexistent-. El contrari suposa una aplicació automàtica sense suficient justificació de la relació entre la infracció

normativa -manca de vigilant de seguretat- i la facilitació del delictes per part d'un tercer. En aquest sentit, el criteri que ha de permetre un raonament més acurat sobre les circumstàncies del cas és el de l'increment del risc ja que és el que ens permet comparar, hipotèticament, si en cas de no haver-se produït la infracció, el dany s'hagués o no produït igualment amb total seguretat o amb una probabilitat propera a la certesa (PANTALEÓN, 1990 i 1991).

El problema que planteja l'afirmació "*podiera haberse podido evitar*" és la determinació del seu grau de certesa ja que ni el TS ni l'AP expliciten cap anàlisi, sinó que formulen una simple afirmació de causalitat alternativa hipotètica sense cap raonament addicional, és a dir, sense cap explicació sobre què es concreta i sense analitzar, mínimament, si les circumstàncies concurrents en el cas podien o no haver permès evitar el delictes. En aquest sentit, i d'acord amb les circumstàncies del cas, es fa difícil afirmar amb certa rotunditat, com fa l'AP i confirma el TS, que si la festa hagués tingut servei de seguretat el dany no s'hagués produït.

Podem pensar en un cert grau de prevenció o d'intimidació derivat de la simple presència d'un servei de seguretat i una certa capacitat de reacció del servei davant, especialment, d'una primera agressió però sembla que no es pot relacionar tan directament aquesta infracció amb la realitat dels fets esdevinguts ja que ens trobem, com a mínim, amb tres circumstàncies que ho permeten posar en dubte. En primer lloc, una clara intenció dolosa per part del causant dels danys; en segon lloc, la rapidesa de l'acció; i, en tercer lloc, la seva comissió amb un objecte d'ús comú, no prohibit i no sotmès a cap mena de deure de control per part d'un servei de seguretat. A més, cal tenir present que l'increment del risc ha de ser rellevant, és a dir, no serveix qualsevol circumstància que pugui haver influït causalment, sinó que aquesta influència ha de ser determinant.

En definitiva, sembla que en el cas que no existís la infracció normativa i la festa hagués tingut servei de seguretat molt possiblement tampoc hauria pogut actuar per evitar el delictes, cosa que ens trasllada, però, a una discussió sobre, en el seu cas, una possible conducta negligent del servei de seguretat, que també podria fonamentar la responsabilitat en poder considerar-se una infracció normativa.

D'altra banda, cal tenir també en compte l'existència de solucions jurisprudencials contradictòries. En aquest sentit, la sentència comentada contrasta clarament amb la STS, 2a, 7.10.2003 (RAJ 7417; MP: Sánchez Melgar) en la qual el TS, i amb el mateix ponent, exonera de responsabilitat els titulars i explotadors d'una discoteca tenint en compte la "*ausencia de funcionalidad causal entre la infracción y el resultado*" en un cas en què un client n'agredeix un altre amb una navalla. Malgrat la manca de suficient motivació del recurs de cassació, el TS té en compte la rapidesa i immediatesa de l'acció duta a terme per l'agressor i el fet que no consta que hi hagués cap mena d'avís als propietaris del local ni a cap dels seus empleats finalitzant l'agressió de manera igualment ràpida i gràcies a la intervenció d'altres clients de la mateixa discoteca.

En el mateix sentit, STS, 2a, 29.4.1997 (RAJ 3623; MP: Conde-Pumpido Tourón), en què es descarta la responsabilitat civil subsidiària del propietari d'un *pub* per l'homicidi que s'hi produeix, considerant que no existí cap infracció reglamentària causalment relacionada amb el fet punible. Els

fets s'atribueixen a una baralla entre particulars i en el cas, a més, es considera, en aplicació dels arts. 21 i 22 CP 1973, que l'autor material no tenia cap relació de dependència amb el titular de l'establiment.

En el mateix sentit, es descarta la responsabilitat per no apreciar-se cap mena d'influència causal en els casos de les SSAP Orense 3.6.2003 (JUR 2003\185268; MP: A. Carvajales Santa Eufemia): cop entre clients; Granada 28.11.2003 (JUR 2003\72990; MP: P. Ramos Almenara): puntada de peu d'un client quan, prèviament, ja s'havia produït algun incident; i, La Coruña 26.6.2002 (JUR 2002\213082; MP: J. M. Sánchez Jiménez): baralla entre clients.

També en el mateix sentit però en una localització i amb circumstàncies diferents: SSAP Ciudad Real 15.12.2003 (JUR 2004\59599; MP: L. Casero Linares): en la qual es judica un assassinat amb arma blanca a l'interior del recinte on es desenvolupava un concert, cas en què, tot i quedar palesa la infracció normativa, els demandants no identifiquen correctament els responsables ni hi ha al·legació de la infracció normativa; i Castelló 15.5.2003 (JUR 2004\11076; MP: C. Domínguez Domínguez): en la qual no es considera suficient per a establir la responsabilitat civil subsidiària de l'organitzador (una associació cultural) no haver impedit l'entrada al recinte amb una petita arma blanca produint-se després una baralla entre clients.

D'altra banda, cal tenir present que en altres ocasions la responsabilitat s'ha fixat tenint en compte, precisament, l'entrada d'una arma al recinte d'una discoteca: STS, 2a, 28.2.1995 (RAJ: 1430; MP: Carrero Ramos) i SAP Castelló 13.6.2003 (JUR 163119; MP: J.M. Marco Cos), com a infracció del RD 2816/1982. En el mateix sentit, SAP Saragossa 12.9.2003 (JUR 2003\229924; MP: F. Cucala Campillo), on la tinença d'arma es combina amb la venda de beguda alcohòlica a menors i la permissivitat respecte dels incidents esdevinguts.

7. L'àmbit de protecció de la norma com a límit a la imputació

Cal remarcar, finalment, que també caldrà tenir en compte el criteri de l'àmbit de protecció de la norma. Així, quan el text del CP estableix que la infracció ho ha de ser de reglaments que *"estiguin relacionats amb el fet punible comès"* podem pensar que de la mateixa manera que hi han d'estar relacionats causalment (*"no s'hauria produït sense l'esmentada infracció"*) també hi han d'estar des d'un punt de vista objectiu.

És a dir, la norma que s'ha incomplert ha de ser una norma dirigida a la seguretat dels clients o que, d'alguna manera, cobreixi la no comissió de delictes o el no patiment de danys per part dels assistents. Aquest criteri ens indica, com és sabut, que no es poden imputar objectivament els danys que quedin fora de l'abast o de la finalitat de protecció de la norma sobre la qual es vol fonamentar la responsabilitat. En aquest cas, val a dir que la norma infringida sí que es relaciona directament amb la seguretat i l'evitació de delictes i de danys per a assistents a espectacles o activitats recreatives públiques, com pot ser una festa a l'interior d'una discoteca. L'abast o l'àmbit de protecció de la norma permet cobrir perfectament el supòsit plantejat.

Si quelcom caracteritza l'art. 120.3 CP és un cert grau de tipicitat en la infracció que en justifica l'aplicació, ja que en cas contrari, qualsevol infracció de qualsevol de les múltiples normatives sectorials que es poden veure implicades en la titularitat d'un establiment podria servir a aquests efectes, cosa que sense cap dubte, no tindria sentit. Aquesta tipicitat, certament, no és pròpia de les

normes generals de responsabilitat civil però l'art. 120.3 CP és també una excepció en el sistema general de responsabilitat tant per fet propi com per fet aliè ja que fa néixer la responsabilitat civil al marge de qualsevol connexió de dependència amb l'autor material dels fets.

En tot cas, la situació s'ha de judicar partint del prisma de l'àmbit de protecció de la norma, cosa que ens centra el tema de la tipicitat de la infracció, i passar a continuació pel sedàs més elaborat d'aplicar un criteri d'imputació que ens permeti explicar el nexa o la influència causal. Aquí els criteris d'imputació objectiva se'ns revelen com a decisius. Aquí es proposa l'anàlisi de casos com el present mitjançant el criteri de l'increment rellevant del risc, el qual té com a límit o com a pressupòsit d'aplicació el fet que la infracció que s'estigui valorant ho sigui d'una norma que, efectivament, tingui relació amb el fet punible comès.

En aquest sentit, la sentència comentada contrasta clarament amb un supòsit molt similar resolt per la SAP Astúries 13.2.1997 (AC 1997\358; MP: A. Merino Gutiérrez) en el qual no s'estableix la responsabilitat civil subsidiària del titular de la discoteca. En aquest cas, el problema fonamental és la manca de determinació de la causalitat, cosa que impedeix l'aplicabilitat de l'art. 120 CP en no poder seguir l'esquema de la responsabilitat civil subsidiària. No obstant, sobta la insistència de la sentència en l'existència de mesures de seguretat contra incendis -la qual cosa no tindria, en principi, cap rellevància- i, en canvi, la nul·la referència a les mesures de vigilància i seguretat.

En el cas trobem també una persona que acudeix disfressada a una discoteca i que, per acció d'un tercer no identificat que li cala foc al vestit, pateix cremades de segon grau en el vint per cent del seu cos quan es trobava en el túnel d'accés a la sala. L'Audiència, tot i que no estem en un esquema de responsabilitat subsidiària, afirma rotundament, i en aplicació de la teoria del risc que *"no se le puede responsabilizar de los actos individuales de un sujeto no identificado que ocasionó sólo el incidente...sin que afectara ni al local ni a más personas..."*. Concloent que: *"no basta...para que la acción prospere que se llegue a probar que el fuego se originó en la discoteca...sino que debe acreditarse que el mismo fue debido a la conducta, activa u omisiva, de los codemandados..."*. El recurs se centrava en intentar demostrar que el dany s'havia produït en l'interior de la discoteca, cosa que l'Audiència tampoc dona exactament per provat, i el fonament de la sentència se centra en la manca de coneixement sobre *"el cómo y el por qué se produjo el accidente"* però prescindeix de fer cap mena d'esment sobre l'existència o no de servei de seguretat i, en canvi, se centra en el compliment de les mesures contra incendis, normalment dirigides als incendis de l'establiment i no pas al de persones.